

نقش آموزشی دیوار در کلاس‌های پیش‌دبستانی

مقدمه

وقتی صحبت از کلاس‌های پیش‌دبستانی و دبستان به میان می‌آید، اغلب افراد محیط‌هایی مزین به پوسترهای رنگارنگ یا شخصیت‌های کارتونی را مجسم می‌کنند ولی دیوارهای کلاس نقش مهمی در روند آموزش و یادگیری بهتر کودکان دارند؛ تا آنجا که در تحقیقات اخیر از دیوار به‌عنوان مربی سوم کودک یاد می‌شود (تار، ۲۰۰۴). همچنین، نحوه تزئین محیط کلاس به‌خصوص دیوارها، دم‌دست‌ترین معیار ارزیابی اولیا و همکاران از اهداف مربیان و میزان انگیزه و اشتیاق وی در امر آموزش و یادگیری کودکان است. در سال‌های اخیر مربیان دوره‌های پیش‌دبستان و دبستان تشویق شده‌اند که استفاده از محصولات آموزشی آماده، مانند پوسترهای چاپی، را به حداقل برسانند و یا اصلاً از آن‌ها استفاده نکنند؛ به این دلیل که اکثر این محصولات از رنگ‌های تند و براق مانند زرد و قرمز و نارنجی تهیه شده‌اند و وقتی روی دیوار نصب می‌شوند، به رغم جذابیت رنگ‌های تند برای کودکان، در تمرکز آنان اختلال ایجاد می‌کنند و این امر در کودکان، هیجان و شور کاذب ایجاد می‌کند و آن‌ها را ناآرام و بی‌قرار می‌سازد. این تأثیرات را می‌توان در کودکانی که به بیماری ضعف تمرکز (ADHD) دچارند، بیشتر مشاهده کرد. تحقیقات نشان می‌دهد که این نوع کودکان در فضای آرام و به دور از رنگ‌های تند و تحریک‌کننده، عملکرد بهتری در یادگیری مطالب جدید از خود نشان می‌دهند (بنت، ۲۰۱۸). یک مربی با تجربه، فضاهایی را در دیوار کلاس خالی نگه می‌دارد تا به مرور زمان، مطالبی را با توجه به محتوای جدید هر درس، نیاز کودکان و موضوع جاری کلاس، در آن فضاها نصب کند ولی در میزان و تعداد مواد نصب شده و تزئینات تهیه شده توسط کودکان، باید حد تعادل را رعایت کرد تا فرصت لازم برای استراحت ذهن و چشم کودکان فراهم شود. ایجاد و حفظ تمرکز در کودکان پیش‌دبستانی و دوره اول دبستان از دغدغه‌های اصلی مربیان است. کودکان با کوچک‌ترین موردی تمرکز خود را در کلاس از دست می‌دهند و مربی باید انرژی و زمان زیادی صرف کند تا نظر آن‌ها را به موضوع کلاس برگرداند و آن‌ها را متمرکز نگه دارد. البته کودکان در سال‌های بالاتر دبستان، کمتر به محیط کلاس و تبلیغات و رنگ‌آمیزی دیوارها عکس‌العمل رفتاری نشان می‌دهند و توان بیشتری در تمرکز و کنترل ذهن خود دارند (ویلینگهام، ۲۰۱۴).

در این مقاله، سعی می‌شود در مورد نحوه بهره‌برداری از دیوار کلاس، با محصولات چاپی آماده یا کارهای تهیه شده توسط خود کودکان، به سؤال‌های زیر پاسخ داده شود:

۱. بهره‌برداری از دیوارهای کلاس به چه میزان باید باشد؟
۲. چه زمانی برای بهره‌برداری آموزشی از دیوارهای کلاس مناسب است؟
۳. نحوه نظارت معلم بر نتایج کارهای عملی کودکان برای نصب بر روی دیوار و هدایت او در این زمینه چگونه باید باشد؟
۴. مواد آموزشی برای نصب بر دیوار کلاس چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند؟
۵. تأثیرات مواد آموزشی نصب شده روی دیوار بر کودک چیست؟
۶. راه‌های توجیه اولیا و همکاران پیش‌دبستان در مورد بهره‌برداری آموزشی از دیوارهای کلاس چیست؟

میزان بهره‌برداری از دیوار

هرچند وجود بعضی از تصاویر مانند حروف الفبا، اعداد، پرچم کشور، و ساعت دیواری بر روی دیوار کلاس‌ها رایج است، باید فضای بیشتری را روی دیوار خالی نگه داشت و در





کار کودک اصلاحاتی در آن ایجاد کند. مخصوصاً در اوایل سال تحصیلی که کودکان خطای املائی بیشتری دارند این نکته باید رعایت شود. در یک فعالیت کلاسی، اصل این است که کودک از عملکرد خودش راضی باشد و یاد بگیرد که مهم به اتمام رساندن کار در زمان تعیین شده است.

در سنین کودکان پیش دبستانی دست‌های کودکان عضلاتی ضعیف دارد و آن‌ها طریقهٔ درست نگه داشتن مداد در دست و یا میزان فشار وارد کردن مداد بر روی برگه را به تازگی یاد گرفته‌اند و تمرین می‌کنند. به همین سبب، معمولاً کارهای آنان کم‌رنگ‌اند و به سختی دیده می‌شوند. معلم می‌تواند از مقوایی در ابعاد کوچک با رنگ‌هایی مانند آبی تیره، سبز پررنگ و یا مشکی در پشت برگه‌های سفید استفاده کند و کارهای کودکان را خواناتر و بهتر جلوه دهد.

تأثیرات مواد آموزشی دیوار بر کودک

به کارگیری نتایج کارهای فردی یا جمعی کودکان برای نصب در کلاس مزایای بسیاری دارد. اولاً، وجود مطالبی که خود کودکان تهیه کرده‌اند بر روی دیوار، به رشد خلاقیت و توانمندی آن‌ها کمک می‌کند. کودکان دایرهٔ لغات محدودی برای بیان احساساتشان دارند؛ بنابراین نقاشی کردن در مورد یک موضوع به بیان بهتر احساسات آن‌ها کمک می‌کند. کودکان همچنین، از طریق خلق کارهای دستی در رابطه با محیط اطراف و نیز تجربه‌ها و برداشت‌های ذهنی‌شان از جهان اطراف با همسالان خود ارتباط برقرار می‌کنند (کهنرت، ۲۰۱۴).

ثانیاً، هر زمانی که کودکان نتایج پروژهٔ کلاسی را که به مدت چند روز در دست داشته‌اند به دیوار می‌بینند، تجربهٔ ایجاد نتایج را در ذهن خود مرور می‌کنند؛ در نتیجه، حس مالکیت و مشارکت در آنان پرورش می‌یابد و ارتباطی که با همسالان به هنگام خلق آن‌ها داشته‌اند، به خاطرشان می‌آید، ولی وقتی دیوار کلاس پر از کارهای آمادهٔ چاپی با رنگ آمیزی و طرح‌های بدون نقص و ایراد باشد، زمانی که نتایج کارهای کودکان در کنار آن‌ها قرار

در میزان و تعداد مواد نصب شده و تزئینات تهیه شده توسط کودکان، باید حد تعادل را رعایت کرد تا فرصت لازم برای استراحت ذهن و چشم کودکان فراهم شود

طول سال تحصیلی به تدریج از آن‌ها استفاده کرد. دیوار کلاس می‌تواند با چارچوب‌هایی به همراه کاغذهای رنگی تیره مزین شود. با این روش نه تنها دیوار ساده و کسل‌کننده نخواهد بود بلکه فضایی منظم برای نصب مطالب کلاسی در داخل این چارچوب‌ها فراهم می‌شود. هر چند هدف مریبی از استفاده از دیوار کمک به آموزش کودکان است، همیشه استفادهٔ «بیشتر به معنای استفادهٔ بهتر» نیست. در مورد میزان بهره‌برداری از دیوارهای کلاس نیز باید این قاعده را در نظر گرفت. لزوماً نصب بیشتر وسایل و تزئینات آموزشی تأثیر بیشتر و عمیق‌تری بر یادگیری کودکان ندارد. استفادهٔ بیش از حد از دیوار، می‌تواند منجر به کاهش تمرکز کودکان در هنگام یادگیری و حتی ایجاد اضطراب و بی‌قراری در آنان و در آخر خستگی چشم و ذهنشان شود. مزیت عمدهٔ دیگر استفادهٔ بهینه از دیوار، این است که زمانی که مریبی کودکان را دور هم جمع می‌کند و برایشان کتاب می‌خواند، کودکان از دیدن عکس‌های کتاب و رنگ‌آمیزی عکس‌ها به وجد می‌آیند و یادگیری طولانی‌تر و عمیق‌تری خواهند داشت.

زمان مناسب برای بهره‌برداری از دیوار

گاهی معلمان برای آماده‌سازی کلاس، وسایل و بروشورهای آموزشی را قبل از شروع سال تحصیلی تهیه می‌کنند و کلاس را با این مواد تزئین می‌نمایند؛ غافل از اینکه هیچ اطلاعی از میزان یادگیری و مشکلات ذهنی دانش‌آموزان ندارند. در چنین شرایطی، امکان دارد بعضی کودکان تمرکز خود را از دست بدهند و معلم مجبور شود زمانی از وقت آموزش را برای بازیابی ذهن آن‌ها صرف کند که این امر برای مریبی انرژی‌بر و برای دیگر کودکان مشکل‌ساز است. بنابراین، بهتر است فضاهای خالی روی دیوار به تدریج در طول سال و با توجه به مطالب آموزشی یا پروژه‌های کلاسی مانند کار با برگ در پاییز، یا بابا برفی در زمستان و در مجموع، موضوع هفتگی مورد نظر تزئین شود. در این صورت هم اولیا و هم کودکان، با مرور مواد آموزشی و کاردستی‌های روی دیوار متوجه موضوعات آموزشی هفته می‌شوند.

معلم بهتر است زمان‌بندی لازم را به صورت ماهانه یا حتی سالانه برای نمایش هنرهای دستی و پروژه‌های کلاسی کودکان بر روی دیوار تهیه کند. بهتر است برای مدت کوتاهی هم که شده، کارهای دستی کودکان در کلاس به نمایش گذاشته شود و سپس در جای مناسب بایگانی گردد یا به خانواده کودک تحویل داده شود. گاهی اوقات نیز برخی از کارهای عملی کودکان، مانند کارهای کلاسی، اعداد و یا حروف الفبا تا آخر سال روی دیوار و یا میز کودک باقی بمانند.

نحوهٔ نظارت و هدایت توسط مریبی

به دلیل اینکه نتایج کارهای فردی یا جمعی کودکان، حاصل هنر دست آن‌ها و منطبق بر توانایی و انتظار ایشان است، نصب آن‌ها بر دیوار همچنان کاذب در کودک ایجاد نمی‌کند. معمولاً کارهای دستی کودکان در این دوره‌های تحصیلی با استفاده از مداد سیاه و مداد شمعی روی کاغذهای سفید تهیه می‌شود و از آرامش و یکنواختی خاصی برخوردار است. معلم می‌تواند بر روند به کارگیری رنگ‌ها و حفظ همگونی و هماهنگی کلی فعالیت کودکان، کنترل و نظارت لازم را اعمال کند ولی باید به یاد داشت که معلم نباید دست در نتایج کار کودک ببرد یا برای بهتر جلوه کردن





مقررات کلاس هنر

۱. مثبت باشید؛
۲. احترام بگذارید؛
۳. در تمیز نگه داشتن محل کوشا باشید.

معلم

نتایج و بازخوردها

۱. اخطار
۲. بیرون کردن از گروه
۳. از دست دادن کلاس هنر

نمودار ۱

مربیانی که بخواهند دیوار کلاس را در اوایل سال خالی و آرام نگه دارند، همواره این نگرانی را دارند که مبادا مربیان، مسئولان مدرسه و یا اولیا روند کاری و تلاشی را که در طول سال به نمایش می‌گذارند، نادیده بگیرند. حال چگونه می‌توان ظرفیت پذیرش اولیا و مربیان را برای این نوع کلاس‌ها در ابتدای سال، که کلاس معمولاً خالی از تزیینات است، بالا برد؟ بر این منوال می‌توان به مربیان راه‌حل‌هایی برای حل این مشکل ارائه داد.

● در جلسه توجیهی که در اوایل سال برگزار می‌شود، در صورت امکان اولیا و همکاران مدرسه را با برنامه‌های کلاسی، روند آموزش و سیاست‌های کاری خود آشنا کنید.

● همچنین با نشان دادن فیلم و یا عکس‌هایی از عملکرد و میزان یادگیری و پیشرفت کودکان در طول سال تحصیلی گذشته، به برطرف کردن نقاط ابهام در ذهن آنان کمک کنید. به همین منظور، بایگانی برخی از نمونه کارهای عملی و یا هنر دستی کودکان در طول سال تحصیلی ارزشمند است.

جمع‌بندی

در این مقاله سعی شده است راهکارهای لازم در مورد نحوه بهره‌برداری آموزشی از دیوارهای کلاس ارائه شود. زمان‌بندی بهره‌برداری، میزان بهره‌برداری، نحوه نظارت و هدایت معلم بر این امر، تأثیرات و ویژگی‌های مواد آموزشی مورد استفاده، نحوه توجیه اولیا و همکاران در مورد چگونگی بهره‌برداری از دیوار کلاس مهم‌ترین مطالبی هستند که در این مقاله مرور شده‌اند.

پی‌نوشت

1. Attention Deficit Hyperactivity Disorder

منابع

1. Bennett, C., 2018. <https://www.thoughtco.com/decorating-your-classroom-4077035>. [Online].
2. Kuhnert, M., 2014. *Displaying Children's Artwork*, s.l.: University of Wisconsin.
3. Tarr, P., 2004. Consider the Walls. *Beyond the Journal*, 59(3), pp. 1-5.
4. Willingham, D., 2014. *Bare Walls and Poor Learning? The Trouble with the Latest Headlines*. [Online]
5. Available at: <https://www.realcleareducation.com/articles/> [Accessed January 2018].



می‌گیرند، رقابتی تلویحی بین کار دست کودکان و مواد آماده چاپی شکل می‌گیرد و هنر دست کودک و تلاشی که در انجام دادن آن از خود نشان داده است، در بین مواد آموزشی چاپی گم می‌شود و جلوه خود را از دست می‌دهد. این امر به نارضایتی کودکان از عملکرد خود و کم‌رنگ شدن تلاش‌هایشان منجر می‌شود.

ویژگی‌های مواد آموزشی مورد استفاده بر روی دیوار

متخصصان امر پرورش کودک، بر این امر واقفاند که کودکان در سال‌های اولیه آموزش به یادآوری و تکرار مطالب درسی و قوانین کلاسی نیازمندند. معلم می‌تواند قوانین کلاسی را روی کاغذ سفید و بزرگ و با همکاری فکری کودکان بنویسد یا تهیه کند. همانند شکل ۱، معلم می‌تواند هر چند وقت یک بار کاغذی جدید را در ابعاد بزرگ استفاده کرده و ضمن توضیح مشکل به وجود آمده در کلاس و یا زنگ تفریح، به بیان روش و عملکرد صحیح که کودکان باید از خود نشان دهند بپردازد. او با این روش می‌تواند به تکرار و خلق قوانین بپردازد، در مورد تک‌تک قوانین صحبت کند و آن‌ها را با رنگ‌آمیزی جدید دوباره به دیوار نصب کند. در تغییرپذیری باید در نظر داشت که بروشورهای آماده چاپی حتی اگر حاوی مطالب اخلاقی و آموزشی باشند، به دلیل اینکه کودکان به‌طور دائم در معرض آن‌ها قرار دارند، به مرور زمان اثرگذاری خود را از دست می‌دهند و به تدریج به‌عنوان قسمتی از دیوار در ذهن کودک نقش می‌بندند. حال آنکه اگر این قوانین توسط خود کودکان ایجاد شود و هر چند وقت یک بار نکته‌ای به آن‌ها اضافه گردد یا با رنگ‌آمیزی تغییراتی در آن‌ها ایجاد شود، این کار هدف آموزشی کارهای کودکان را در ذهن آن‌ها تکرار می‌کند و باعث یادآوری آن‌ها می‌شود.

راه‌های توجیه اولیا و همکاران پیش‌دستانی

معمولاً محیط کلاس و نوع و میزان تزیینات آن، بیان‌کننده ارزش‌ها و اهداف آموزشی و تربیتی و همچنین میزان انگیزه و کیفیت کار معلم است.